

زن، اعتماد بیجا و پیامدهای ناگوار آن

حجت الاسلام والمسلمین عباس آزاد*

اشاره

اعتماد زمینه‌ساز پیوند میان انسان‌هاست که از نزدیک‌ترین نوع رابطه یعنی رابطه نوزاد و مادر آغاز می‌شود، سپس در خانواده شکل می‌گیرد و آنگاه به جامعه تسری می‌یابد. شکل‌گیری هرگونه رابطه‌ای بدون وجود اعتماد ناممکن است. وجود اعتماد در دوستی، خانواده، سازمان و جامعه ضروری است و نقش مهمی در رشد و پیشرفت ایفا می‌کند. فقدان اعتماد در عرصه روابط بین فردی و روابط جمعی تمام تبادلات را متوقف می‌سازد. در این میان زنان به‌عنوان قشر مؤثر در خانواده و جامعه، در ایجاد اعتماد و یا تخریب آن و گستراندن سفره بدبینی و سوءظن نقش بسزایی دارند. از سوی دیگر زنان به‌شدت از این واقعیت - اعتماد یا عدم اعتماد - تأثیر می‌پذیرند. در این نوشتار به بررسی اعتماد بیجا در سه عرصه «اعتماد به دوست»، «اعتماد در انتخاب همسر» و «اعتماد اجتماعی» و پیامدهای زیان‌بار آن بر زنان می‌پردازیم.

* کارشناس ارشد روانشناسی.

مفهوم‌شناسی

اعتماد از کلمه «عماد» اشتقاق یافته و در زبان عربی بر ستون و تکیه‌گاه اطلاق می‌شود.^۱ همان‌طور که ستون‌ها با یکدیگر پیوند و اتصال می‌یابند تا سقف و طاق خانه بر آن‌ها استوار گردد، وقتی به کسی اعتماد می‌کنیم به او تکیه کرده، وی را تکیه‌گاه خود قرار می‌دهیم. بر اثر اعتماد و اطمینان است که کاری را به دیگری می‌سپاریم و هیچ‌گونه ترزل و دغدغه‌خاطری به خود راه نمی‌دهیم.^۲

زن و انواع اعتماد بیجا

از یک منظر می‌توان اعتماد نابجا و تأثیر آن بر زنان را در سه سطح؛ «انتخاب دوست»، «ارتباط با جنس مخالف و انتخاب همسر» و «روابط اجتماعی» تقسیم‌بندی و مورد بررسی قرار داد.

الف) انتخاب دوست

انسان موجودی اجتماعی است و به انس و برقراری رابطه با افراد نیاز دارد. از نزدیک‌ترین نوع روابط بین‌فردی، داشتن دوست و برخورداری از ارتباط عاطفی دوستانه است، حتی اگر آدمی را موجودی اجتماعی ندانیم، به مقتضای تدبیر عاقلانه و تأمین خواسته‌های فطری و غریزی، داشتن دوست پدیده‌ای ضروری و انکارناپذیر است.^۳

-
۱. فراهیدی، *العین*، ج ۲، ص ۵۷، راغب اصفهانی، *ترجمه مفردات*، ج ۲، ص ۶۴۶؛ مصطفوی، *التحقیق*، ج ۸، ص ۲۱۵.
 ۲. رشید پور، *شناسایی حقوق متقابل زن و شوهر در خانواده*، کتاب خانواده و فرزندان، انجمن اولیا و مربیان، ص ۹۹.
 ۳. شاکرین، *دفتر هفتم پرشش‌ها و پاسخ‌های دانشجویی*، ص ۲۶۹.

دنیا خوش است و مال عزیز است و تن شریف

لیکن رفیق بر همه چیزِ مقدم است^۱

داشتن دوستِ شایسته برای همه طبقات مردم و برای تمام مراحل زندگی لازم است، ولی برای نسل جوان و نوجوان از اهمیت بیشتری برخوردار است. ترنر و هلمز در تحقیقات خود به این نتیجه رسیده‌اند که با افزایش نیاز نوجوان به شناخته شدن و پذیرفته شدن نزد دیگران، گروه همسالان و دوستان دارای اهمیت خاصی برای نوجوان است. ارتباط دوستانه در زندگی نوجوانان به‌ویژه دختران، نقش کلیدی و مهمی ایفا می‌کند.^۲

فضای دوستی بهترین فضای استفاده از کمالات معنوی است و باید زمینه‌ساز دین‌داری، بندگی، رشد علمی و اخلاقی شود.^۳ در مقابل، دوستی‌ای که موجب انحطاط اخلاقی و زمینه‌ساز مفاسد دینی و دنیوی است، در حقیقت دوستی نیست؛ بلکه دشمنی و عداوت است و از این نوع دوستی‌ها باید پرهیز شود.

در آموزه‌های دینی نه تنها به داشتن دوست خوب توصیه گردیده که نسبت به حد و حدود آن نیز سفارش شده است. این امر در بین زنان و خصوصاً دختران نوجوان و جوان دارای اهمیت و حساسیت ویژه‌ای است؛ زیرا زنان عموماً احساساتی‌تر از مردان هستند.^۴ این ویژگی سبب می‌شود دختران در دوستی‌های

۱. سعدی.

۲. پناهی و حسینی، *با دخترم*، ص ۱۰۲.

۳. از ابن عباس نقل شده است که به پیامبر خدا ﷺ عرض شد: کدام یک از هم‌نشینان بهترند؟ حضرت فرمود: «مَنْ ذَكَرَكُمْ بِاللَّهِ رُؤْيَتْهُ وَ رَأَاكُمْ فِي عِلْمِكُمْ مَنْطِقُهُ وَ ذَكَرَكُمْ بِالْآخِرَةِ عَمَلُهُ؛ کسی که دیدن او شما را به یاد خدا بیندازد، سخن گفتن او بر دانش شما بیفزاید و عمل او شما را به یاد آخرت بیندازد».

(مجلسی، *بحارالانوار*، ج ۷، ص ۱۸۶).

۴. حسینی، *افمنیزیم علیه زنان*، کتاب نقد، شماره ۱۷، ص ۶۵؛ به نقل از حمیدرضا شاکرین، دفتر هفتم (پرسش‌ها و پاسخ‌های برگزیده) پرسش‌ها و پاسخ‌های دانشجویی، ص ۳۵۱.

خود پا را فراتر نهاده، دوست خود را محرم بدانند و با اعتماد کامل انبوهی از رازهای شخصی یا خانوادگی خویش را بی پرده با او در میان بگذارند. بی خبر از فراز و نشیب حادثه‌ها و رفاقت‌های خویش و در اثر کمبود تجربه و شناخت، خود را اسیر اسرار فاش شده خود کرده و آسیب‌های جبران‌ناپذیری را متحمل می‌شوند؛ البته پایان این رفاقت‌ها شکست، ناکامی و تباه شدن عمر و جوانی است.

امام صادق علیه السلام درباره میزان آشکار کردن راز نزد دوستان چنین فرمود: «لَا تُطْلِعْ صَدِيقَكَ مِنْ سِرِّكَ إِلَّا عَلَى مَا لَوْ اَطَّلَعَ عَلَيْهِ عَدُوُّكَ لَمْ يَضْرَكَ فَإِنَّ الصَّدِيقَ قَدْ يَكُونُ عَدُوًّا يَوْمًا؛^۱ دوستت را بر سرّت تنها به مقداری آگاه ساز که اگر دشمنت بر آن آگاهی یابد، تو را ضرری نرساند؛ زیرا دوست گاهی به دشمن تبدیل می‌گردد». آن حضرت در سخنی دیگر فرمود: «با فاجر و بدکار رفاقت مکن، زیرا فجور و کردار بد خود را به تو می‌آموزد».^۲ از امیرالمؤمنین علیه السلام سؤال شد کدام رفیق بدتر است؟ فرمود: «کسی که نافرمانی خداوند را در نظر تو بیاراید».^۳ و در روایتی دیگر چنین فرمود: «به آن کس که رازت را فاش می‌کند، اعتماد مکن».^۴

روشن است به میزان افزایش محبت میان دوستان، اعتماد آن‌ها به یکدیگر نیز فزونی می‌یابد، اما چون همه انسان‌ها اهل ورع و پرهیزکاری نیستند و چه بسا ویژگی‌های یک دوست خوب را ندارند، مقتضای دوراندیشی آن است که انسان با هر کسی که هم‌نشین می‌شود اعتماد نکند، مگر آنکه زمانی طولانی با دقت و

۱. مجلسی، بحارالانوار، ج ۷، ص ۱۷۷.

۲. مجلسی، بحارالانوار، ج ۷۱، ص ۱۹۱.

۳. مجلسی، بحارالانوار، ج ۷۱، ص ۱۹۰.

۴. حیدری، روش دوست‌یابی، ترجمه سید محمدصادق عارف، ص ۸۲.

باریک‌بینی، او را آزموده باشد. مولی علی علیه السلام فرمود: «همه محبت خود را به دوستت نثار کن و لیکن همه اطمینان را نسبت به او نداشته باش. درباره او همه همدردی‌ها و مواسات (کمک کردن) را بکار ببر، اما همه اسرار را نزد او فاش نکن تا حق حکمت و مصلحت را رعایت و حقوق واجب دوست را ادا کرده باشی».^۱ همچنین در روایتی دیگر آن امام همام می‌فرماید: «برای انسان پسندیده نیست همه اسرار خود را حتی به دوست امین و مورد اعتماد خود بسپارد؛ شاید پس از مدتی در ارتباطشان دگرگونی پدید آید. خرد و دوراندیشی حکم می‌کند او را به چیزی از اسرار خود آگاه نکند مگر آن چیزی که اگر روزی دشمن شود، بتواند به‌وسیله او به او زبانی برساند».^۲

ب) تشکیل خانواده

غریزه جنسی مانند سایر غرایز نهفته در وجود آدمی، موهبتی الهی است، ولی ظهور آن در مرحله‌ای از حیات و نوع اعمال آن در افراد مختلف و هم در بین انسان و حیوان متفاوت است، به‌ویژه اینکه آدمی آن را با ضوابط مذهب و فرهنگ آمیخته و ارضای آن را تابع معیارهایی می‌سازد.^۳ فرایند رشد هویت جنسی، در دوران جوانی حالت ویژه و وضعی مخصوص دارد و انسان را به برقراری صمیمیت با جنس مخالف و تشکیل خانواده می‌کشاند.

زندگی خانوادگی نوعی مشارکت است و اولین و اساسی‌ترین شرط در آن اطمینان و اعتماد شرکا نسبت به یکدیگر است.^۴ به دست آوردن اعتماد از همان تلاش‌های آغازین برای تشکیل خانواده و ازدواج شروع شده و در سرتاسر زندگی

۱. حیدری، روش دوست‌یابی، ترجمه سید محمدصادق عارف، ص ۱۷۷.

۲. حیدری، روش دوست‌یابی، ترجمه سید محمدصادق عارف، ص ۱۷۷.

۳. قائمی، خانواده و مسائل جنسی کودکان، ص ۴۵.

۴- رشید پور، شناسایی حقوق متقابل زن و شوهر در خانواده، کتاب خانواده و فرزندان، ص ۱۰۰.

مشترک نیز یکی از مهم‌ترین عوامل سعادت یا شقاوت افراد به‌ویژه زنان به حساب می‌آید.

اعتماد نابجا در انتخاب همسر

انتخاب همسر هم‌کفو نخستین و مهم‌ترین گامی است که برای شروع یک زندگی زیبا در آموزه‌های دینی بر آن تأکید فراوان شده و آداب و شرایط ویژه‌ای برایش بیان گردیده است، اما در جامعه گاهی این انتخاب کردن و انتخاب شدن از مسیر روابط و دوستی‌های پیش از ازدواج محقق می‌شود. اکثر قریب به اتفاق دختران، دوستی و رابطه با یک پسر را یک دوستی معمولی نمی‌دانند، بلکه این رابطه دوستی و گاهی زندگی مشترک قبل از ازدواج، در تصور آنان همان چیزی است که قطعاً منجر به ازدواج خواهد شد.

امروزه دوستی و حتی زندگی مشترک پیش از ازدواج به یک هنجار در راه رسیدن به ازدواج رسمی تبدیل شده است. از تمامی ازدواج‌هایی که در سال ۲۰۰۱ م به ثبت رسیده است، ۷۲ درصد آن‌ها - رقمی به مراتب بالاتر از رقم ۱۶ درصدی در سال ۱۹۷۵ م - با زندگی مشترک پیش از ازدواج همراه بوده است.^۱

دختران با اولین ابراز محبت و علاقه از سوی جنس مخالف، به وی اعتماد کرده و تمام سرمایه جسمی و روحی - روانی خود را در اختیارش قرار می‌دهند. بر اساس تحقیقات انجام شده قرار عاشقانه با غیر هم‌جنس در نوجوانان و جوانان ایرانی رو به افزایش است، به طوری که در سه سال گذشته، چند بررسی درباره حدود ۸۰۰۰ دانش‌آموز دبیرستان‌های شهرهای مختلف و ۱۳۰۰ نفر دختر ساکن خوابگاه‌های دانشجویی شهر تهران انجام شده است که در آن ۳۰ تا ۷۰

1. (cf, Australian Bureau of statistics. 1995 & 2002b)

به نقل از: تأثیر زندگی مشترک پیش از ازدواج بر فروپاشی ازدواج، ترجمه علی گل محمدی.

درصد از پاسخگویان اظهار کرده‌اند که با جنس مخالف ارتباط صمیمانه داشته و قرار عاشقانه گذاشته‌اند. این در حالی است که دوستی با جنس مخالف در ایران که دارای فرهنگ ریشه‌دار دینی است، مورد پذیرش نیست.^۱

علل اعتماد نابجا و تأثیر آن بر انتخاب همسر

اعتماد دختران و زنان به جنس مخالف به انگیزه ازدواج و تشکیل خانواده علل مختلفی مانند تأمین نیازهای عاطفی، نیازهای مالی، به دست آوردن حمایت فیزیکی^۲ و نیازهای جنسی دارد که هرکدام پیامدهای منفی زیادی را در پی خواهد داشت. در این بین یکی از مهم‌ترین دلایل این اعتماد و سپس ارتباط با جنس مخالف، شناخت بیشتر از پسر و فراهم کردن ازدواجی موفق است.

ارتباط بیشتر، شناخت بهتر

بدون تردید افرادی که درصدد ازدواج و تشکیل زندگی مشترک هستند، باید از یکدیگر شناخت و آگاهی داشته باشند و زندگی خود را بر اساس شناختی که از یکدیگر دارند؛ بنا کنند چراکه شناخت و آشنایی از لوازم انکارناپذیر انجام دقیق و درست یک عمل است در غیر این صورت، زندگی‌ای که بر اساس توهم و

۱. گلزاری، «آموزش و مشاوره با نوجوانان در زمینه ارتباط با جنس مخالف»، روانشناسی و علوم تربیتی (دانشگاه علامه) شماره ۱، ص ۱۰۵-۱۲۲.

۲. بلسک و باس (۲۰۰۱م) در مطالعه‌ای که به بررسی مقایسه‌ای زنان و مردان در دوستی با جنس مخالف درباره آشنایی، انتخاب و ازهم‌پاشیدگی چنین روابطی پرداخته‌اند، نتایج این تحقیق با یک نمونه ۲۰۰ نفری محصل دانشجوی ۱۷-۳۲ ساله از کشورهای مختلف نشان داده است که انگیزه مردان برای آشنایی و شروع چنین روابطی، تمایلات جنسی است، اما زنان بیشتر با انگیزه به دست آوردن حمایت و مراقبت فیزیکی برای خودشان، به دنبال چنین روابطی هستند. (موحد و همکاران، «بررسی رابطه‌ی عوامل اجتماعی و فرهنگی با نگرش دانشجویان نسبت به معاشرت و دوستی دختر و پسر پیش از ازدواج»، صص ۱۴۷-۱۶۵).

خیالات واهی بنا گردد، فرومی‌ریزد. ^۱ امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «إِنَّكُمْ لَا تَكُونُونَ صَالِحِينَ حَتَّى تَعْرِفُوا؛^۲ شما به مقام صلاح نمی‌رسید و صالح نمی‌شوید تا معرفت پیدا کنید».

همچنین داشتن اطلاعات لازم، از مقدمات مهم تصمیم‌گیری درست است؛ آنچه حرکت در مسیر پرفرازونشیب زندگی را آسان و لحظات شیرین آن را به‌یادماندنی می‌کند و شکیبایی بر مصیبت‌ها و سختی‌های را به‌ارمغان می‌آورد، داشتن همراه و همسری مناسب است که با دیدی باز و با آشنایی کامل برای خود برگزیده است. تأکیدات آموزه‌های دینی برای انتخاب همسر شایسته و نیز تعیین معیارها و ملاک‌هایی در این زمینه، خود گواه بر این مدعاست.^۳

اکنون این سؤال مطرح است آیا ارتباط و آشنایی دختر و پسر قبل از ازدواج، اساساً زمینه‌ساز شناخت کامل هست؟^۴ و آیا این معرفت می‌تواند سبب تشکیل و استحکام خانواده گردد؟

در ظاهر این‌گونه تصور می‌شود که دوره زندگی مشترک پیش از ازدواج، به زوج‌ها بینش‌های عمیقی نسبت به سازگاری‌شان با یکدیگر می‌دهد و بدین ترتیب به آن‌ها کمک می‌کند نسبت به موضوع ازدواج آگاهانه تصمیم‌گیری کنند، اما اکثر پژوهش‌هایی که در استرالیا و سایر کشورهای غربی، درباره این

۱. احمدی و همکاران، پرسش‌ها و پاسخ‌های دانشجویی، ج ۲۵، ص ۴۳.

۲. محمدی ری‌شهری، میزان الحکمه، ج ۸، ص ۳۵۵۶، ح ۱۲۱۷۸.

۳. ر.ک: محمدی ری‌شهری، میزان الحکمه، ج ۵، ص ۲۲۴۹-۲۲۷۳.

۴. امام علی علیه السلام: «رُبَّ مَعْرِفَةٍ أَدَّتْ إِلَى تَضَلُّيلٍ؛ چه بسیار شناخت‌هایی که به گمراهی می‌انجامد. (آمدی، غرر الحکم و درر الکلم، ترجمه محمدعلی انصاری، ص ۴۳۴، ۵۲۹۴). دوستی‌های قبل از گزینش همسر، راه عقل را مسدود و چشم واقع‌بین انسان را کور می‌کند و اجازه نمی‌دهد تا یک تصمیم صحیح و پیراسته از اشتباه گرفته شود. این نوع انتخاب‌ها که در فضایی آکنده از احساسات و عواطف انجام می‌گیرد به دلیل نبود شناخت عمیق و واقع‌بینانه، زندگی مشترک را تلخ و آینده را تیره‌تر می‌کند.

موضوع انجام شده است، نشانگر روندی کاملاً معکوس است؛ یعنی ازدواج‌هایی که با زندگی مشترک غیررسمی همراه بودند - که از آن با عنوان «ازدواج غیرمستقیم» یاد می‌کنند - اغلب در مقایسه با ازدواج‌های مستقیم، از عمر کوتاه‌تری برخوردار بودند؛^۱ زیرا چنین جریانی، غالباً موجب می‌شود که شوهر، اعتمادش را نسبت به همسرش از دست بدهد و یا شوهر به خاطر اینکه دختر به سهولت، تسلیمش شده، از نظرش بیفتد و او را رها کند.^۲

از سوی دیگر نتایج یک تحقیق انجام‌شده توسط انجمن مددکاری علمی ایران که در پنج استان بزرگ کشور و از بین ۳۰ هزار نفر نمونه انجام‌گرفته است، نشان می‌دهد تنها ۱۰ درصد از ارتباطاتی که قبل از ازدواج در میان دختران و پسران وجود دارد به ازدواج منجر می‌شود و در ۹۰ درصد دیگر این ارتباطات به جدایی می‌انجامد که طبعاً آثار منفی بسیاری به‌ویژه بر دختر خواهد داشت.^۳ در ادامه به برخی از این آسیب‌ها اشاره می‌شود.

۱. آسیب‌ها و لطمه‌های شدید عاطفی

نوجوان و جوان به‌ویژه در اوایل این دوران از لحاظ عاطفی بسیار حساس، شکننده، نرم‌دل، انعطاف‌پذیر و به تعبیر متون دینی رقیق القلب است؛ لذا در آموزه‌های دین به سبک و روشی خاص برای برقراری ارتباط ویژه با نوجوان و جوان سفارش شده است.

در دوستی‌های خیابانی که مشحون از عواطف و محبت‌های ساختگی است، در نتیجه ناکام ماندن عشق‌های مجازی گاهی فجایعی تلخ برای دختران رخ

1. cf, Australia, Parliament: 1998; Lillard, Brien, Waite: 1995; Smock, 2000.

۲. فقیهی، تربیت جنسی: مبانی، اصول و روش‌ها از منظر قرآن و حدیث، ص ۱۴۵.

3. www.jahannews.com.

می‌دهد؛ هیجان‌ات کاذب، مثل خیال ازدواج و خوش‌بختی سرخوردگی و افسردگی. دختری که حرمت و شأن خود را پایین می‌آورد و نسبت به پسری ابراز علاقه می‌کند و نامه یا عکس به او می‌دهد، اینک با بی‌وفایی و جدایی پسر، به شدت دچار سرخوردگی شده تا مرز افسردگی پیش می‌رود. این‌گونه دختران قدر و کرامت خود را آن‌چنان آسیب‌دیده می‌انگارند که از خود متنفر شده، پیوسته احساس پوچی و بی‌ارزشی می‌کنند.^۱ امام علی علیه السلام در روایتی زیبا به این حقیقت اشاره می‌فرماید: «مَنْ كَرَمَتْ عَلَيْهِ نَفْسَهُ هَانَتْ عَلَيْهِ شَهْوَتُهُ؛^۲ هر که برای خود احترام قائل باشد خواهش‌های نفسانی‌اش در نظر او بی‌ارزش می‌شود».

۲. محرومیت از ازدواج پاک و از دست دادن فرصت‌ها

هر انسانی در نهاد خویش، خواهان پاکی و نجابت است. دخترانی که در پی روابط آلوده هستند، در حقیقت پشت پا به سرنوشت خود زده‌اند و این امر، باعث می‌شود که آنان به جرم آلودگی به این نوع از رابطه، شرایط ازدواج پاک را از دست بدهند. روشن است که به سبب این‌گونه روابط ناسالم، در ازدواج پسران نیز تأخیر ایجاد شود و دختران بیش از پسران، در معرض آسیب قرار می‌گیرند. چه بسا دخترانی به دلیل وجود روابط دوستی و به اصطلاح خودشان پایبند بودن بر روابطشان، از ازدواج با فرد دیگری که به خواستگاری‌شان می‌آید خودداری می‌کنند و فرصت ازدواج را از کف می‌دهند.

۳. افسردگی، اعتیاد، خودکشی و ناهنجاری‌های جنسی

دکتر مگ‌میکر معتقد است: «نوجوانانی که درگیر رابطه با جنس مخالف

۱. احمدی، تحلیلی تربیتی بر روابط دختر و پسر در ایران، صص ۶-۷.

۲. صبحی صالح، نهج البلاغه، حکمت ۴۴۹.

می‌شوند به‌طور مستمر، آشفته‌گی‌های هیجانی را تجربه می‌کنند، بسیاری از آنان بیشتر در افسردگی غوطه‌ور می‌شوند.^۱ افسردگی در نوجوانانی که گرفتار این روابط هستند می‌تواند نشئت گرفته از بی‌ثباتی این‌گونه رابطه‌ها باشد؛ البته در رابطه بی‌ثبات، زنان بیش از مردان آسیب روانی می‌بینند. بر اساس مطالعات مؤسسه ملی سلامت، دخترانی که دچار رابطه با جنس مخالف می‌شوند، در مقایسه با دخترانی که پرهیزکاری و عفت پیشه می‌کنند، حدود چهار برابر بیشتر نشانگان افسردگی از خود بروز داده‌اند.^۲

۴. بدبینی و نفرت از جنس مخالف

بسیاری از دخترانی که با خیانت‌های پسر مواجه می‌شوند، نسبت به جنس مخالف بدبین و بی‌اعتماد شده و به ازدواج و تشکیل خانواده نگرشی منفی پیدا می‌کنند.

ج) روابط اجتماعی^۳

اعتماد به‌عنوان عنصری حیاتی مانند شیرازه‌ای است که افراد یک جامعه را به هم پیوند می‌دهد و از انفصال و پراکندگی آن‌ها جلوگیری می‌کند. ریشه بسیاری از مسائل و انحرافات یک جامعه را می‌توان در بی‌اعتمادی افراد به یکدیگر و بی‌اعتمادی به ساختار جامعه، جستجو کرد. با افزایش بی‌اعتمادی و سوءظن که نشانگر عدم اطمینان و اتکای فرد به دیگران است، احساس عجز و تهایی تقویت می‌گردد.^۴

۱. مؤسسه رشد جوانان آمریکا، *بازگشت غرب به عفاف*، ترجمه زارعی توپخانه و هراتیان، ص ۴۲.

۲. مؤسسه رشد جوانان آمریکا، *بازگشت غرب به عفاف*، ترجمه زارعی توپخانه و هراتیان، ص ۴۳.

3. Social Trust.

۴. چلبی و امیرکافی، *تحلیل چند سطحی انزوای اجتماعی*، ص ۲۱.

به نظر می‌رسد که در شرایط کنونی جامعه ایرانی، اعتماد اجتماعی در جامعه ما وضعیت خوب و مناسبی ندارد. بر اساس نتایج پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان، «بی‌اعتمادی» مسئله‌ای جدی است که می‌تواند در آینده به‌عنوان معضل و چالش اساسی بر سر راه تحقق جامعه سالم باشد.

در این بین زنان در روابط اجتماعی خود با دیگران دچار افراط و تفریط‌هایی می‌شوند. برخی پا از حد خود فراتر نهاده و با ایجاد یک اعتماد بیجا تمام سرمایه جسمی و روانی خود را در اختیار دیگران قرار می‌دهند و سرنوشتی تلخ و گاهی غیرقابل جبران برای خود رقم می‌زنند. بر اساس آماری که سایت پلیس فتا در مورد سوءاستفاده از تصاویر زنان و دختران منتشر کرده، از ۶۷ پرونده‌ای که از ابتدای سال جاری بررسی شده است، در ۳۰ مورد شاکیان با اعتماد به افراد غریبه، عکس‌ها را در اختیارشان قرار داده‌اند یا اینکه متهمان به دلیل وجود روابط دوستانه و خانوادگی از اعتماد فرد سوءاستفاده کرده‌اند.^۱

همچنین صفحات روزنامه‌ها و سایت‌ها پر است از اتفاقاتی که نشان می‌دهد چگونه دوستی‌های اینترنتی زندگی دختران جوان را به تباهی می‌کشد و آنان چگونه زندگی‌شان را به اعتماد بیجا می‌فروشند.^۲ وقتی شخص ارتباطی را در چت برقرار می‌کند، فرد مقابل در آغاز ارتباط گمان می‌کند این برقراری ارتباط به‌زودی قطع می‌شود و تنها برای سرگرمی و وقت‌گذرانی است. پس از مدتی ارتباط شکل می‌گیرد و ابراز احساساتی آغاز می‌شود که بعداً ممکن است از سوی دو طرف مطرح شود و دل‌بستگی‌هایی را به وجود آورد که در درازمدت عوارضی مانند مقوله دختران فراری یا سوءاستفاده‌های جسمی و جنسی را به

1. www.mehrkhane.com/fa/news/24046.

2. www.jamejamonline.ir/online/1726948777689272275.

دنبال دارد.^۱

از سوی دیگر بعضی از زنان فقط عینک بدبینی و سوءظن بر چشم می‌گذارند و به همه چیز و همه کس شک و تردید دارند. این در حالی است که قرآن کریم در سفارشی ویژه به مؤمنین می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ؛^۲ ای کسانی که ایمان آورده‌اید از بسیاری از گمان‌ها بپرهیزید، چراکه بعضی از گمان‌ها گناه است».

منظور از «كثيراً مِنَ الظَّنِّ» گمان‌های بد است که نسبت به گمان‌های خوب در میان مردم بیشتر است، از آن تعبیر به کثیر شده وگرنه «حسن ظن و گمان خیر» نه تنها ممنوع نیست بلکه مستحسن است، چنان‌که قرآن مجید در آیه ۱۲ سوره نور می‌فرماید: «لَوْ لَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَ الْمُؤْمِنَاتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا؛ چرا هنگامی که آن نسبت ناروا را شنیدید مردان و زنان باایمان نسبت به خود (و کسی که همچون خود آن‌ها بود) گمان خیر نبردند»؟

نکته قابل توجه اینکه در آیه شریفه نخست از کثیری از گمان‌ها نهی شده است، ولی در ادامه در مقام تعلیل می‌گوید زیرا بعضی از گمان‌ها گناه است. این تفاوت در تعبیر ممکن است از این جهت باشد که گمان‌های بد بعضی مطابق واقع است و بعضی مخالف واقع، آنکه مخالف واقع است مسلماً گناه است و لذا تعبیر به «إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ» شده است؛ بنابراین وجود همین گناه کافی است که از همه بپرهیزد.^۳

1. www.jamejamonline.ir/sara/1130794285492588872.

۲. حجرات: ۲۲.

۳. مکارم شیرازی و دیگران، تفسیر نمونه، ج ۲۲، ص ۱۸۲.